

**Sławomir
Joachimiak**

Cofnięcie uprawnienia do kierowania pojazdami jako znamię przestępstwa

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest omówienie znamion z art. 180a k.k. w postaci cofnięcia uprawnienia do kierowania pojazdami. Autor odwołuje w się w tym zakresie i omawia uregulowanie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami. Wyjaśnia, co należy rozumieć przez decyzję administracyjną o cofnięciu uprawnienia i kiedy wywołuje ona skutek prawny. Wskazuje na mogące wystąpić w praktyce problemy ze stosowaniem przepisu art. 180a k.k. przede wszystkim w sytuacji, gdy sprawca nie wie o wydaniu wobec niego decyzji o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami, w zależności od sposobu, w jaki ta decyzja została mu doręczona. Ustalono, iż dla realizacji znamion przestępstwa z art. 180a k.k. decyzja o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami musi być wykonalna i wiąże ona w swoim zakresie sąd karny niezależnie od tego, czy została ona wydana prawidłowo w myśl przepisów prawa administracyjnego. Skonstatowano również, iż samo istnienie decyzji o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami nie jest wystarczające do przyjęcia realizacji znamion strony podmiotowej przestępstwa, a konieczne jest wykazanie, że kierujący wiedział o jej treści i się do niej nie stosował, a także że nie jest równoznaczne z przedmiotową decyzją zatrzymanie prawa jazdy, jak również decyzja o zawieszeniu uprawnień do kierowania pojazdami.

Słowa kluczowe

Prawo jazdy, zakaz prowadzenia pojazdów, cofnięcie uprawnień, znamię przestępstwa.

* * *

Przepis artykułu 180a k.k. jest stosunkowo nową regulacją w zakresie przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Po różnych perypetiach¹, przepis ten wprowadzony został do porządku prawnego ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw², z mocą obowiązującą od dnia 18 maja 2015 r. Jako taki nie zdołał sobie wypracować tak

Dr Sławomir Joachimiak, asesor Prokuratury Rejonowej w Ostrowie Wielkopolskim.

¹ Szerzej na ten temat zob. S. Joachimiak, *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze 2016, nr 1, s. 5–8.

² Dz.U. z 2015 r., poz. 541.

bogatej literatury, czy też orzecznictwa, jak inne przestępstwa określone w rozdziale XXI Kodeksu karnego pt. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Dlatego nie mogą dziwić pojawiające się w praktyce stosowania prawa, wątpliwości interpretacyjne, dotyczące rozumienia pojęcia „niestosowanie się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami”.

W myśl art. 180a k.k. „Kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, prowadzi pojazd mechaniczny, nie stosując się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. Słusznie zwraca się uwagę, iż jest to przestępstwo indywidulane właściwe³. Jego podmiotem nie może być bowiem każdy, ale jedynie osoba, wobec której cofnięto uprawnienia do kierowania pojazdami.

Słusznie się wskazuje, iż przedmiotem ochrony tego przepisu jest oprócz bezpieczeństwa w ruchu drogowym, czemu służą wszystkie typy przestępstw z Rozdziału XXI Kodeksu karnego z 1997 r., również porządek publiczny w sensie respektowania decyzji organów administracji⁴. Omawiany typ przestępstwa wprowadza bowiem odpowiedzialność karną właśnie za niestosowanie się do decyzji administracyjnej określonego rodzaju, to jest o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami, nie wymagając przy tym jakiegokolwiek skutku, a kryminalizację opierając jedynie na formalnej przesłance. Stąd też przestępstwo to ma charakter formalny – bezskutkowy⁵.

Kwestię uprawnień do kierowania pojazdami reguluje ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami⁶. W myśl uregulowania dokumentem stwierdzającym posiadanie uprawnienia do kierowania motorowerem, pojazdem silnikowym

³ Por. R. Hałas, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiaka, Warszawa 2015, s. 918; S. Joachimiak, *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze 2016, nr 1, s. 9; R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1077; odmiennie i niesłusznie M. Budyn-Kulik, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2015, s. 480, wskazując, że jest to przestępstwo powszechne.

⁴ Por. M. Budyn-Kulik, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. M. Mozgawy, wyd. VII, Lex 2015, Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego; J. Lachowski, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. V. Konarskiej-Wrzosek, wyd. II, Lex 2018, *Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego*; A. Müller, S. Soja, *Nowy środek karny polegający na zakazie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych art. (42 § 1a k.k.)*, Wojskowy Przegląd Prawniczy 2018, nr 1, s. 78. Por. również odmienny pogląd G. Bogdana, iż przedmiotem ochrony tego przepisu jest działalność instytucji samorządu terytorialnego, tenże, (w:) *Kodeks karny. Część szczególna*, pod red. W. Wróbla, A. Zolla, Tom II, Lex 2017, *Komentarz do art. 180a*.

⁵ Zob. M. Budyn-Kulik, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. M. Mozgawy, wyd. VII, Lex 2015, *Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego*; J. Piórkowska-Flieger, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. T. Bojarskiego, Warszawa 2016, s. 495; R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1077.

⁶ Dz.U. z 2011 r., Nr 30, poz. 151 ze zm.

lub zespołem pojazdów składającym się z pojazdu silnikowego i przyczepy lub naczepy są:

- 1) wydane w kraju – prawo jazdy, pozwolenie wojskowe, międzynarodowe prawo jazdy,
- 2) wydane za granicą – międzynarodowe prawo jazdy, określone w Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r.⁷, krajowe lub międzynarodowe prawo jazdy, określone w Konwencji o ruchu drogowym, sporządzonej w Wiedniu dnia 8 listopada 1968 r.⁸, krajowe prawo jazdy wydane w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym⁹, krajowe prawo jazdy określone w umowie międzynarodowej, której stroną jest Rzeczpospolita Polska;
- 3) zagraniczny dokument wojskowy, określony w umowach międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska.

Dokumentem stwierdzającym uprawnienie do kierowania tramwajem jest pozwolenie na kierowanie tramwajem.

Prawo jazdy, o którym mowa powyżej, stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania odpowiednio motorowerem, pojazdem silnikowym lub zespołem pojazdów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w ruchu międzynarodowym na terytorium:

- a) państw – stron Konwencji o ruchu drogowym, sporządzonej w Wiedniu dnia 8 listopada 1968 r. – z wyjątkiem kierowania motorowerem lub ciągnikiem rolniczym,
- b) państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym – z wyjątkiem kierowania ciągnikiem rolniczym.

Dla porządku wskazać trzeba, iż pozwolenie wojskowe stwierdza posiadanie przez żołnierza zasadniczej służby wojskowej i żołnierza służby kandydackiej uprawnienia do kierowania odpowiednim pojazdem silnikowym, zespołem pojazdów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub pojazdem pobranym w ramach świadczeń na rzecz obrony. Z kolei międzynarodowe prawo jazdy, stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania odpowiednim pojazdem silnikowym lub zespołem pojazdów w ruchu międzynarodowym na terytorium państw – stron Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. oraz Konwencji o ruchu drogowym, sporządzonej w Wiedniu dnia 8 listopada 1968 r. –

⁷ Dz.U. z 1959 r., Nr 54, poz. 321 i 322.

⁸ Dz.U. z 1988 r., Nr 5, poz. 40 i 44.

⁹ Umową tą jest Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym podpisane w dniu 2.05.1992 r. w Porto ratyfikowane przez Polskę ustawą z dnia 16.04.2004 r., Dz.U. z 2004 r., Nr 30, poz. 1375. Tekst aktu w Dz.U. UE L z dnia 3.01.1994 r.

z wyjątkiem kierowania ciągnikiem rolniczym. Międzynarodowe prawo jazdy jest ważne łącznie z krajowym prawem jazdy. Wydane za granicą, w myśl wyżej wskazanych Konwencji, krajowe lub międzynarodowe prawo jazdy stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania odpowiednim pojazdem silnikowym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie 6 miesięcy od dnia rozpoczęcia stałego lub czasowego pobytu. Zagraniczny dokument wojskowy, stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie określonym w umowach międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej odpowiednio motorem lub pojazdem silnikowym może kierować osoba posiadająca ważne zagraniczne prawo jazdy wydane przez państwo członkowskie Unii Europejskiej, Konfederację Szwajcarską lub państwo członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stroną umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym – w okresie ważności prawa jazdy.

Prawo jazdy, międzynarodowe prawo jazdy, jak również pozwolenie na kierowanie tramwajem, wydawane są na wniosek przez starostę. Pozwolenie wojskowe jest wydawane żołnierzom zasadniczej służby wojskowej i żołnierzom służby kandydackiej na czas pełnienia tej służby przez dowódcę jednostki wojskowej prowadzącej szkolenie kierowców. Szefom i cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów międzynarodowych bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, oraz innym osobom korzystającym z tych przywilejów i immunitetów uprawnienie do kierowania pojazdem wydaje nieodpłatnie – nie zatrzymując prawa jazdy wydanego w państwie wysyłającym – marszałek województwa mazowieckiego, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych. Wspomnieć również trzeba, iż co do zasady osoba posiadająca ważne krajowe prawo jazdy wydane za granicą może, na swój wniosek, otrzymać prawo jazdy odpowiedniej kategorii, po zwrocie zagranicznego dokumentu organowi wydającemu prawo jazdy.

W ramach nadzoru nad kierującymi, starosta jest uprawniony, a jednocześnie zobowiązany między innymi do cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami na podstawie art. 103 ustawy o kierujących pojazdami. Ustawa określa enumeratywnie przypadki, w których starosta wydaje powyższą decyzję. Są to:

- stwierdzenie na podstawie orzeczenia lekarskiego istnienia przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdem¹⁰,
- stwierdzenie na podstawie orzeczenia psychologicznego istnienia przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem,

¹⁰ Szerzej por. A. Drelichowska, *Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 8.08.2013 r., sygn. III Łd 474/13*, Prokuratura i Prawo 2014, nr 7–8, s. 235–241.

- stwierdzenie utraty kwalifikacji, na podstawie wyniku egzaminu państwowego przeprowadzonego w stosunku do osoby posiadającej prawo jazdy lub pozwolenie na kierowanie tramwajem w razie uzasadnionych zastrzeżeń co do jej kwalifikacji oraz w stosunku do osoby ubiegającej się o przywrócenie uprawnienia do kierowania motorowerem, pojazdami silnikowymi lub tramwajem cofniętego na okres przekraczający rok lub cofniętego w związku z utratą kwalifikacji lub zwrot zatrzymanego prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem, którego była pozbawiona na okres przekraczający rok,
- stwierdzenie niezgłoszenia się we wskazanym terminie na egzamin państwowy, który miał być przeprowadzony w stosunku do osoby posiadającej prawo jazdy lub pozwolenie na kierowanie tramwajem w razie uzasadnionych zastrzeżeń co do jej kwalifikacji oraz w stosunku do osoby ubiegającej się o zwrot zatrzymanego prawa jazdy lub pozwolenia na kierowanie tramwajem, którego była pozbawiona na okres przekraczający rok,
- ponowne przekroczenie liczby 24 punktów otrzymanych za naruszenie przepisów ruchu drogowego w okresie 5 lat od dnia wydania skierowania w związku z powyższym, na kurs reedukacyjny,
- popełnienie w okresie próbnym trzech wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji lub jednego przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji,
- orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów,
- kierowanie pojazdem silnikowym w sytuacji, gdy starosta wydał decyzję administracyjną o przedłużeniu okresu, na który zatrzymano prawo jazdy¹¹,
- uchylenie sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów na podstawie art. 182a § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy¹², co może nastąpić na podstawie postanowienia sądu w sytuacji, gdy skazany rażąco naruszył porządek prawny w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa ruchu drogowego, w szczególności popełnił przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji.

Aby wyczerpać znamiona czynu zabronionego z art. 180a k.k. decyzja o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami musi być wykonalna¹³, czy to z uwagi na ostateczność, czy z uwagi na nadanie jej rygoru natychmiastowej wykonalności.

¹¹ Następuje to wówczas, gdy osoba kierowała pojazdem silnikowym pomimo wydania decyzji administracyjnej o zatrzymaniu jej prawa jazdy na podstawie art. 102 ust. 1 pkt 4 lub 5 ustawy z dnia 5.01.2011 r. o kierujących pojazdami albo zatrzymania prawa jazdy na podstawie art. 135 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, na okres do 6 miesięcy.

¹² T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 523.

¹³ Por. J. Lachowski, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. V. Konarskiej-Wrzošek, wyd. II, Lex 2018, *Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego*; postanowienie SN z dnia 16.01.2019 r., sygn. III KK 558/17, Lex nr 2607272.

ści¹⁴. Tym samym nie musi być ostateczna¹⁵. Warto do tego dodać, iż dla przypisania przedmiotowego przestępstwa niezbędne jest, by w chwili jego popełnienia decyzja o cofnięciu uprawnień nie została uchylona i nie utraciła na aktualności jej zawartość merytoryczna w zakresie cofnięcia uprawnień. Innymi słowy ważne jest, by *tempus delicti*, decyzja o cofnięciu uprawnień pozostawała w mocy¹⁶.

Wątpliwości może natomiast budzić sytuacja, gdy w chwili popełniania przestępstwa administracyjnoprawne cofnięcie uprawnień było aktualne, natomiast w chwili wyrokowania, utraciło ono swoją moc, czy też byt. Przyjęte założenie różni się w zależności od sposobu utraty mocy obowiązującej. Jeżeli decyzja utraciła moc w wyniku jej wygaśnięcia to przyjmując należy, iż fakt obowiązywania decyzji ocenia się na moment popełnienia czynu zabronionego i nie ma znaczenia ewentualna późniejsza utrata przez nią mocy obowiązującej. Utrata ta nie powoduje bowiem materialnoprawnego skutku, odpowiadającego chociażby prawnokarnej instytucji zatarcia skazania, w następstwie którego skazanie uważa się za niebyłe (art. 106 k.k.), a skutki wywołuje *ex nunc*. Natomiast w razie uchylecia, zmiany decyzji bądź stwierdzenia jej nieważności, względnie stwierdzenia wydania decyzji z naruszeniem prawa, przyjmuje się, że ona nie istniała i nie wywołała skutku w postaci cofnięcia uprawnień, gdyż decyzja ta wywołuje skutki *ex tunc*. Przyjęcie innego założenia powodowałoby, iż sprawca przestępstwa poniósł odpowiedzialność karną na podstawie wadliwej decyzji, która następnie została wzruszona co do swojej treści, a zatem zmieniły się w świetle prawa okoliczności faktyczne popełnionego przez niego czynu. Powyższe zasadnicze założenie wymaga jednak zastrzeżenia, iż zmiana decyzji administracyjnej dla wywołania omawianego skutku winna dotyczyć zagadnienia posiadania uprawnień do kierowania pojazdami, a nie innych okoliczności, irrelevantnych z punktu widzenia odpowiedzialności karnej.

Kolejnym zagadnieniem jest kwestia legalności, w tym prawidłowości wydania decyzji administracyjnej o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami dla oceny realizacji znamion czynu zabronionego. W tym zakresie należy podzielić stanowisko, wywodzone pomimo treści art. 8 § 2 Kodeksu postępowania karnego¹⁷ wskazującego, iż sąd karny związany jest jedynie prawomocnymi rozstrzygnięciami sądu kształtującymi prawo lub stosunek prawny (tzw. samodzielność jurysdykcyjna sądów karnych¹⁸). Stanowiskiem tym zwraca się uwagę na związanie

¹⁴ W myśl art. 108 k.p.a.

¹⁵ Por. jednak odmienny pogląd wskazujący, iż decyzja musi być ostateczna – R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1075.

¹⁶ Por. A. Müller, S. Soja, *Nowy środek karny polegający na zakazie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (art. 42 § 1a k.k.)*, Wojskowy Przegląd Wojskowy 2018, nr 1, s. 78.

¹⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 30.

¹⁸ Por. wyrok SN z dnia 1.12.1998 r., sygn. IV KKN 492/97, OSNKW 1999, z. 1–2, poz. 5 z glosą krytyczną Z. Świdry, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 1999, z. 7–8, poz. 150; wyrok SN z dnia 01.10.2009 r., sygn. IV KK 455/09, Lex nr 524056; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005, s. 60; J. Skorupka, (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. J. Skorupki, Warszawa 2018, s. 4 i powołane tam poglądy doktryny.

sądu karnego decyzją administracyjną, jeżeli wynika to z innych przepisów o randze ustawowej. Takim przepisem może być przepis prawa karego materialnego, wskazujący decyzję administracyjną jako przesłankę odpowiedzialności karnej, wynikającą ze znamion typu czynu zabronionego¹⁹. Z tego też względu art. 180a k.k. stanowi podstawę do przyjęcia, iż decyzja o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami wiąże sąd karny i to niezależnie od tego, czy jest ona legalna w sensie administracyjnoprawnym²⁰. W świetle tego wyводу przyjęć należy, iż prawidłowość oraz legalność decyzji administracyjnej o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami nie wpływa na ocenę realizacji znamion czynu zabronionego z art. 180a k.k. Jednocześnie dodać można, iż w świetle treści art. 8 § 1 i 2 k.p.k. sąd karny nie jest związany nieprawomocną decyzją w zakresie cofnięcia uprawnienia do kierowania pojazdami. Wynika to z jednej strony z przyjętej w art. 8 § 1 k.p.k. zasady samodzielności sądu odnośnie rozstrzygania zagadnień faktycznych i prawnych, dla której to zasady związanie sądu decyzjami administracyjnymi należy uznać za mające charakter wyjątkowy, z drugiej, *a contrario* z treści przepisu art. 8 § 2 *in principio* k.p.k., który podkreśla konieczność posiadania przymiotu prawomocności dla rozstrzygnięć kształtujących prawo lub stosunek prawny wiążących sąd karny. Konsekwencją powyższego musi być stanowisko, iż nieprawomocna decyzja administracyjna w zakresie cofnięcia uprawnienia do kierowania pojazdami nie może stanowić podstawy do przyjęcia odpowiedzialności karnej w myśl art. 180a k.k.

W literaturze słusznie przyjmują się, iż decyzją właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami nie jest decyzja o zatrzymaniu prawa jazdy wydana na podstawie art. 102 ustawy o kierujących pojazdami, czy też na podstawie ustawy Prawo o ruchu drogowym²¹. Należy bowiem założyć, iż racjonalny ustawodawca zakresem kryminalizacji objął jedynie wyraźnie przez siebie określony rodzaj decyzji, a tym samym, *a contrario* nie objął tym zakresem innego rodzaju rozstrzygnięć w przedmiocie uprawnienia do kierowania pojazdami. Z tego też powodu przyjęć należy, że również decyzja o zawieszeniu uprawnień do kierowania pojazdami nie może być uznana za równoznaczną z decyzją o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami²² i to pomimo treści art. 104a ust. 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami²³, który stanowi, iż do osób, którym zatrzymano dokument stwierdzający uprawnienie do kierowania pojazdami

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Por. wyrok SN z dnia 1.12.1998 r., sygn. IV KKN 492/97, OSNKW 1999, z. 1–2, poz. 5

²¹ Por. S. Joachimiak, *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karłą za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze 2016, nr 1, s. 9; R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1075; J. Lachowski, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. V. Konańskiej-Wrzosek, wyd. II, Lex 2018, *Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego*.

²² Por. W. Zontek, *Zmiany w części szczególnej Kodeksu karnego*, (w:) *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, pod red. W. Wróbla, Kraków 2015, s. 834.

²³ T.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 155 ze zm.

w trybie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym, stosuje się przepisy dotyczące cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami²⁴. Wprawdzie uzasadnienie projektu tej zmiany nie zawiera jasnego wyjaśnienia powodu dodania przepisu art. 104a (zarówno ust. 1 jak i ust. 2) ustawy o kierujących pojazdami, wskazując enigmatycznie, w odniesieniu do grupy przepisów, na konieczność ujednolicenia stosowania przepisów ustawy o kierujących pojazdami w zakresie wydawania i cofania uprawnień do kierowania pojazdami²⁵, to jednak należy uznać, iż unormowanie to znajduje zastosowanie jedynie na gruncie stosowania administracyjnoprawnych przepisów ustawy o kierujących pojazdami. Przyjęcie stosowania przepisu art. 104a ust. 2 ustawy o kierujących pojazdami również na płaszczyźnie prawnokarnej, a tym bardziej interpretując znamiona przestępstwa, byłoby naruszeniem zasady *nullum crimen sine lege stricta*²⁶ oznaczającej zakaz stosowania analogii w prawie karnym oraz wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy²⁷.

Czyn zabroniony z art. 180a k.k. może być popełniony jedynie umyślnie²⁸. Sprawca zatem musi obejmować znamiona strony przedmiotowej swoim zamiarem, to jest musi chcieć go popełnić, lub przewidując możliwość jego popełnienia godzić się na to. Należy w tym względzie podzielić stanowisko, które przyjmuje, iż omawiane przestępstwo można popełnić zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym²⁹. Przepis art. 180a k.k. nie zawiera bowiem żadnych znamion w swoim opisie, które mogłyby wskazywać na możliwość popełnienia przestępstwa jedynie w zamiarze bezpośrednim.

²⁴ Por. S. Joachimiak, *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze 2016, nr 1, s. 9. Odmienne R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1075.

²⁵ Por. Sejm VII kadencji, Projekt ustawy o zmianie ustawy o kierujących pojazdami wraz z uzasadnieniem, Druk nr 1957.

²⁶ Por. S. Joachimiak, *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze 2016, nr 1, s. 9–10.

²⁷ Por. A. Grześkowiak, (w:) *Prawo karne*, pod red. A. Grześkowiak, K. Wiaka, Warszawa 2015, s. 22; Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2015, s. 29–30, z zastrzeżeniem, iż niedopuszczalna jest analogia i wykładnia rozszerzająca na niekorzyść sprawcy. Podobnie J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 95.

²⁸ Por. wyrok SN z dnia 17.01.2019 r., sygn. IV KK 60/18, Lex nr 2619303.

²⁹ Por. W. Zontek, *Zmiany w części szczególnej Kodeksu karnego*, (w:), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, pod red. W. Wróbla, Kraków 2015, s. 834; R. A. Stefański, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. R. A. Stefańskiego, Warszawa 2017, s. 1077; G. Bogdan, (w:), *Kodeks karny. Część szczególna*, pod red. W. Wróbla, A. Zolla, Tom II, Lex 2017, *Komentarz do art. 180a*; J. Lachowski, (w:), *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. V. Konarskiej-Wrzošek; M. Budyn-Kulik, (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. M. Mozgawy, wyd. VII, Lex 2015, *Komentarz do art. 180a Kodeksu karnego*; A. Müller, S. Soja, *Nowy środek karny polegający na zakazie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (art. 42 § 1a k.k.)*, Wojskowy Przegląd Wojskowy 2018, nr 1, s. 78, w których wskazuje się, iż przestępstwo to można popełnić jedynie w zamiarze bezpośrednim.

W toku postępowania karnego sprawcy wykazać należy, iż miał on świadomość istnienia wobec niego decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami oraz wolę jego popełnienia w postaci chęci lub godzenia się na to. Wobec powyższego, wątpliwości dla wykazania zamiaru popełnienia czynu zabronionego budzi to, czy wystarczające jest samo wydanie decyzji i uznanie jej za doręczoną osobie, której ona dotyczy chociażby w formie doręczenia zastępczego, czy też niezbędny jest dowód jego zapoznania się z decyzją. *De lege lata* przyjęć należy, iż przestępstwo z art. 180a k.k. można popełnić jedynie wówczas, gdy posiada się wiedzę odnośnie wydanej decyzji. To wtedy bowiem można przypisać sprawcy umyślność przy popełnieniu przestępstwa, zamiar jego popełnienia. Wiedzę odnośnie decyzji sprawca posiada wówczas, gdy odebrał ją w każdym z przypadków tak zwanego doręczenia bezpośredniego, a zatem osobiście, w miejscu zamieszkania lub w miejscu pracy (art. 42 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego³⁰ – dalej k.p.a.), w lokalu organu administracji publicznej (art. 42§2 k.p.a.), w innym miejscu, w którym zostanie się adresata (art. 42§3 k.p.a.) lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej w warunkach art. 39¹ k.p.a. Wiedza o wydaniu decyzji nie wynika natomiast z samego faktu doręczenia zastępczego dorosłemu domownikowi, sąsiadowi, dozorczy domu (art. 43 k.p.a.), awizowania decyzji (art. 44 k.p.a.), chyba że w toku postępowania dowodowego wykazane zostanie, że informacja o wydaniu decyzji i jej treści doszła do adresata. Analogicznie sytuacja wygląda w sytuacji doręczenia decyzji za pośrednictwem przedstawiciela lub pełnomocnika (art. 40 k.p.a.) lub w wypadku pozostawienia pisma w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Wprawdzie we wszystkich wyżej wskazanych przypadkach doręczenie decyzji o cofnięciu uprawnienia uważa się za dokonane i skuteczne, to jednak efekt ten uważa się za osiągnięty jedynie w myśl formalnych przepisów administracyjnoprawnych. Czym innym jest natomiast osiągnięcie skutku materialnoprawnego, w postaci posiadania przez daną osobę informacji o wydaniu decyzji. Nie może bowiem budzić wątpliwości, iż stosowania do decyzji wymagać można jedynie od osoby, której treść tej decyzji jest znana. Nastąpić to może w sytuacji, gdy dana osoba rzeczywiście zapozna się z decyzją. Sama fikcja prawna, czy też domniemanie, wynikające z innych niż doręczenie bezpośrednie form doręczenia, nie jest wystarczające i musi być potwierdzone dowodami wskazującymi na to, że dana decyzja rzeczywiście dotarła do adresata. *De lege lata* przyjmować należy założenie, że osoba, do której decyzja o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami dotarła bezpośrednio, zapoznała się z jej treścią. W innym wypadku przepis ten byłby praktycznie przepisem martwym, poza wypadkami, gdy osoba podjęła czynności faktyczne i prawne, zmierzające do odzyskania uprawnień i w ten sposób ujawniła fakt posiadania wiedzy o cofnięciu jej uprawnień. Nie takie jednak było założenie ustawodawcy, który wprowadzając omawiany przepis chciał zaostrzyć prawnokarną reakcję na zachowanie polegające na prowadzeniu pojazdu

³⁰ T.j. Dz.U. z 2018, poz. 2096 ze zm.

przez osobę, której odebrano uprawnienia w tym zakresie w drodze administracyjno-prawnej³¹.

Zrealizowanie wszystkich znamion czynu zabronionego jest punktem wyjścia, jednak nie jest wystarczające co przyjęcia zrealizowania znamion przestępstwa z art. 180a k.k. Wymagane jest bowiem do tego, oprócz wyczerpania ustawowych znamion czynu zabronionego, stwierdzenie również – uogólniając i nie zagłębiając się w teoretyczne spory w tym zakresie – jego bezprawności, zarzucalności (zawinienia) oraz społecznej szkodliwości (karygodności)³². To w ramach prawnokarnej zarzucalności czynu zabronionego, a zatem stwierdzenia, że sprawca w okolicznościach realizacji znamion czynu zabronionego nie zachował się w sposób, w jaki mógł i powinien się zachować³³, pojawia się problem przeniesienia tej konstrukcji teoretycznoprawnej na grunt konkretnej sytuacji znalezienia się w sytuacji grożącej odpowiedzialności karnej, tj. prowadzenia po drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu pojazdu mechanicznego, niestosując się do decyzji o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami. W wyżej wskazanych podstawach odpowiedzialności za przestępstwo, mających swoje ustawowe odzwierciedlenie w treści art. 1 k.k., nie wystarczy dla bytu przestępstwa z art. 180a k.k. samo istnienie decyzji o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami oraz niezastosowanie się do niej kierującego poprzez prowadzenie pojazdu mechanicznego po drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu, ale konieczne jest również wykazanie, iż sprawca nie zastosował się do tego zakazu w sytuacji, gdy miał obiektywną możliwość zachowania się w wymagany od niego sposób. Będzie to zatem sytuacja, gdy sprawca mógł zastosować się do obowiązującej go się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami lecz tego nie uczynił, przy czym domniemywa się taką właśnie sytuację motywacyjną³⁴.

Bibliografia

1. Bogdan, G. (2017). (W:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, Tom II*, Lex.
2. Budyn-Kulik, M. (2015). (W:) M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa, Lex.
3. Drelichowska, A. (2014). *Glosa do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 08.08.2013 r., sygn. III Łd 474/13*, Prokuratura i Prawo, nr 7–8.
4. Gardocki, L. (2015). *Prawo karne*, Warszawa.
5. Grzegorzczak, T. (2005). *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków.
6. Grześkowiak, A. (2015). (W:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Prawo karne*, Warszawa.

³¹ Por. W. Zontek, *Zmiany w części szczególnej Kodeksu karnego*, (w:) *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, pod red. W. Wróbla, Kraków 2015, s. 831–832.

³² Por. A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 97; L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 50; M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 24–247.

³³ Por. M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 294.

³⁴ *Ibidem*, s. 293.

7. Hałas, R. (2015). (W:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa.
8. Joachimiak, S. (2016). *Regulacja art. 180a Kodeksu karnego i jego relacja do innych przepisów przewidujących odpowiedzialność karną za prowadzenie pojazdu bez wymaganych uprawnień*, Paragraf na Drodze, nr 1.
9. Królikowski, M. Zawłocki, R. (2015). *Prawo karne*, Warszawa.
10. Lachowski, J. (2018). (W:) Konarska-Wrzosek, V. *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. II, Lex.
11. Marek, A. (2001). *Prawo karne*, Warszawa.
12. Müller, A., Soja, S. (2018). *Nowy środek karny polegający na zakazie prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych art. (42 § 1a k.k.)*, Wojskowy Przegląd Prawniczy, nr 1.
13. Piórkowska-Flieger, J. (2016). (W:) T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa.
14. Pohl, Ł. (2015). *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa.
15. Skorupka, J. (2018). (W:) Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa.
16. Stefański, R. A. (2017). (W:) Stefański R. A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa.
17. Warylewski, J. (2015). *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa.
18. Zontek, W. (2015). *Zmiany w części szczególnej Kodeksu karnego*, (w:) Wróbel W. (red.), *Nowelizacja prawa karnego. Komentarz*, Kraków.

* * *

Withdrawal of the right to drive vehicles as an attribute of offence

Abstract

The aim of the article is to discuss the features of an offense under Article 180a of the Penal Code in the form of withdrawal of the right to drive vehicles. In this regard, the author refers to and discusses the regulation of the Act of 5 January 2011 on drivers of vehicles. He explains what is meant by an administrative decision to withdraw the right and when it is legally binding. The author indicates that there may be practical problems with the application of the provision of Article 180a of the Penal Code. This is primarily when the perpetrator is not aware of the decision being issued to withdraw from him the right to drive vehicles, depending on the manner in which this decision was delivered to him. As a result of the analysis, it was found that for the implementation of the features of the offense under Article 180a of the Penal Code, the decision to withdraw the right to drive vehicles must be enforceable and it binds the criminal court within its scope irrespective of whether it was issued correctly in accordance with administrative law. It was also stated that the existence itself of the decision to withdraw the right to drive vehicles is not sufficient to accept the fault, and it is necessary to prove that the driver knew about its content and did not comply with it, and that it does not amount to the decision to stop driving license, as well as the decision to suspend driving privileges.

Key words

Driving license, driving ban, withdrawal of rights, attributes of offence.

